

Duivendrecht: van lint tot “vierkant” én met wisselende dorpskernen

In 1846 telde het dorp Duivendrecht ongeveer 500 inwoners, die in 76 huizen woonden. De kern van het dorp werd gevormd door de Rijksweg, die deel uitmaakte van de belangrijke 17e - eeuwse verbinding Amsterdam - Utrecht. Langs deze weg bevond zich een tweezijdige lintbebouwing, waarin voornamelijk boerderijen stonden. De allereerste boerderijen zijn op huisterpen ontstaan, vanwege de vervening van het gebied.

De Duivendrechtelaan (pas later: Rijksweg) vormde eeuwenlang de centrale as in een ontginningsterrein tussen de Venserwetering en een molenwetering in de Groot-Duivendrechtsche Polder. Buurtschap Duivendrecht had een sterk agrarisch karakter.

Maar inmiddels is verstedelijking een groot issue in Duivendrecht, die zijn oorsprong vindt in de bouwexplosie die vanaf 1900 gaande was.

Als de kaarten uit 1905, 1930 en 2003 worden vergeleken, kan worden geconstateerd dat de dorpskern is ontstaan rondom de voormalige boerderijen aan de Duivendrechtelaan omdat dat een belangrijke handelsroute was.

In de loop van de negentiende eeuw waren al enkele huizen en wat industrie aan de kades van de Weespertrekvaart verschenen. Maar met name in de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw werd er veel gebouwd langs de Rijksweg, tussen de boerderijen in. Het oorspronkelijke verkavelingspatroon bleef grotendeels gehandhaafd. Ook bij het aanleggen van de dwarsstraten vanaf de hoofdweg, de Rijksweg. Parallel aan de Rijksweg werd namelijk de Populierstraat aangelegd, met zijstraten naar de Rijksweg, eveneens met bomennamen: Berkenstraat, Plataanstraat. Later volgde er nog meer bomenstraten, Tamarindestraat, De Hazelaar en de Abeelstraat. Aan de westzijde van de hoofdweg werd ook - op een iets grotere afstand - een parallelweg aangelegd, de Begoniastraat. De straten hier kregen bloemennamen. Er was echter totaal geen sprake van planmatige, maar van losse particuliere bebouwing. Duivendrecht verloor hiermee zijn langgerekte dorpsstructuur er werd steeds meer “vierkant”, met meerdere kernen.

Een van de kernen lag bij de bocht in het zuidelijk deel van de Rijksweg ter hoogte van de huidige Sint Urbanuskerk (1878-'79, Th. Asseler) en de behouden gebleven boerderijen, herberg en winkelneringshuisjes.

Wat noordelijker in het bouwlint bevond zich een eenvoudige zaalkerk (1923, J.G. Landman), In 1924 in gebruik genomen als Nederlands Hervormde Kerk. En daar achter een kleine school. Het ensemble: De Kleine Kerk, d' Oude School, het schoolmeesterhuis, het gevangenisje en de eerste brandweerkazerne vormden ook een van de dorpskernen van Duivendrecht.

Aanleiding voor het bouwen van steeds meer huizen was dat veel mensen uit de omgeving zich meer gingen richten op de handel en nijverheid. Ook was dit buurtschap voor Amsterdammers een aantrekkelijke vestigingsplaats. De grond was hier namelijk aanzienlijk goedkoper dan in Amsterdam en er was meer ruimte voor het starten van bijvoorbeeld een bedrijf.

In de jaren 1920-1930 werd een aantal woningblokken aan het noordelijk deel van de Rijksweg gebouwd, daarmee verschoof het zwaartepunt van het dorp naar het noorden, bij die andere kern: de Duivendrechtsebrug

Begin jaren twintig was al een einde gekomen aan het Duivendrechtse haventje, dat vrijwel recht in het verlengde van de Rijksweg lag, met zijn invaart 45 meter ten oosten van de brug over de Weespertrekvaart.

Dit oude Duivendrechtse haventje werd destijds door het Rijk gedempt omdat het steeds meer verzandde. De uitmonding van het haventje werd vervangen door een terugwijkende grote loswal, waardoor ter plaatse een soort inham ontstond in de Weespertrekvaart.

Na de voltooiing van de Rijksweg A2 in 1950 werd de oude Rijksweg een weg van slechts lokaal belang. Vanaf 1960 werden er, in tegenstelling tot de bebouwing in de jaren '30, wél plannen opgesteld voor de bebouwing, in de vorm van grootschalige woonprojecten. Deze ontwikkeling vond vooral plaats in het belang van Amsterdam Zuidoost, om een samenhangend verstedelijkt gebied rondom Amsterdam te creëren. Voor de gemeente Ouder-Amstel had dit tot gevolg dat zij een deel van Duivendrecht moest slopen ten behoeve van de aanleg van woningen en verkeerswegen voor auto, metro en spoor. Zo verdween bijvoorbeeld "Weltevrede", een boerenhoeve gelegen tegenover Brugzicht, in het begin van de 20^e eeuw meerdere malen afgebeeld door Piet Mondriaan.

Gelukkig zijn slechts delen van de grootse hoofdstedelijke plannen tot uitvoering gebracht.

Er zijn vier hoge flats gerealiseerd, de Zonnehof. Deze werden begin jaren '70 opgeleverd. De structuur uit de Bijlmer is hier duidelijk te herkennen. De beide scholen uit de oude kernen verhuisden naar het Zonnehofplantsoen en er kwam een openbare school bij. Tussen het Waddenland (gereed in 1968), de Begoniasingel, het Clarissenhof en de Rijksweg kwam een moderne kern: een naar binnen gericht

Dorpsplein met een Dorpshuis inclusief sportzaal en bibliotheek, een supermarkt, een bank, een postkantoor en diverse verswinkels. Halverwege de jaren '70 werd de Kruidenbuurt opgeleverd, gelegen in het zuiden van Duivendrecht. Met de bouw van het Michaëlplein, het Clarissenhof, 't Ven, de Molenwijk kreeg Duivendrecht nog voor de eeuwwisseling haar vierkante vorm.

Met herbouwde basisscholen, een verbouwd dorpshuis, een nieuwe, speelsere, inrichting van het Dorpsplein, nieuwbouwwoningen en een zorgcomplex wordt in 2014-2017 een totaal nieuw Dorpshart gecreëerd.

De vraag is hoe lang Duivendrecht uit het schot blijft van de Amsterdamse ontwikkelingen. Uit de structuurvisie 2040 van Amsterdam blijkt namelijk dat er voor de Duivendrechtse (01-01-2015: 4741 inwoners) in de toekomst opnieuw het een en ander gaat veranderen. Amsterdam wil namelijk de relatie met Zuidoost verbeteren. Hier ligt Duivendrecht tussenin. Het plan is om in het Duivendrechtse veld, gelegen naast station Duivendrecht, op 190 hectare grond een volledige nieuwe woon-werkwijk te realiseren.

De naam is al bekend: De Nieuwe Kern.

Ans Quirijnen, secretaris Stichting Oud-Duivendrecht. Met dank aan John Haen uit Diemen, die de SOD regelmatig met foto's en (kranten-) artikelen informeert en Erik Wiersma, die voor ons oude foto's geschikt maakt publicatie.

Foto 1 : Duivendrecht-Zuid richting RK Sint Urbanuskerk

Foto 2: Duivendrecht-Noord Loswal Weespertrekvaart Molenkade